

Standbeeld van Jules Ruhl in het Astridpark in Anderlecht.
(Universiteitsbibliotheek Gent)

Lise Foket,
master in de
geschiedenis

Het activisme van dierenbeschermers Jules Ruhl en zijn Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren tijdens het fin de siècle (1897-1914)

Gedurende zijn leven werd de Vervierse activist Jules Ruhl (1864-1936) bestempeld als de ‘apostel van de Belgische dierenbeschermingsbeweging’. Zo richtte hij twee dierenbeschermingsverenigingen op, stichtte hij de eerste asielen en lag hij aan de basis van de eerste dierenbeschermingswet van België. Deze bijdrage onderzoekt de motieven en het activisme van Jules Ruhl en zijn Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren tijdens het fin de siècle (1897-1914). De actieterreinen van Jules Ruhls Maatschappij waren uitgebreid en omvatten allerlei soorten dieren: trekpaarden en -honden, slachtdieren, vogels, laboratoriumdieren, zwerfhonden en -katten, etc. Jules en zijn dierenbeschermers maakten tijdens hun campagnes gebruik van verschillende strategieën. Gedurende zijn veertig jaar als fanatiek activist was Jules Ruhl soms mikpunt van spot, maar kon hij ook rekenen op de steun van arbeiders, leerkrachten, ministers en andere groepen.

In 1896 was de Vervierse dokter Jules Ruhl (1864-1936) op straat getuige van dierenmis-handeling: een voerman sloeg zijn trekpaard met een zweep. Volgens een van Ruhls vrienden was dit voorval de directe aanleiding tot zijn levensmissie: de levens van de dieren in België zoveel mogelijk verbeteren. In plaats van zijn carrière als wetenschapper en dokter voort te zetten, besloot Ruhl zich te wijden aan de Belgische dierenbeschermingsbewe-ging.¹

Deze sociale beweging vindt haar oor-sprong in de 19e eeuw. In 1863 stichtten pro-minente leden van de bourgeoisie in Brussel de Koninklijke vereniging ter bescherming van de dieren. Aan het einde van de 19e eeuw kregen ook de belangrijkste Belgische steden, zoals Antwerpen, Gent, Luik en Brugge, een dierenbeschermingsvereniging. Jules Ruhl stichtte in 1897 de Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren in Verviers. In 1907 volgde een gelijknamige vereniging in Brussel. Die laatste zou doorheen de 20e eeuw uitgroeien tot een van de belangrijkste dierenbeschermingsverenigingen in België. Jules Ruhl gaf conferenties en lezingen over het gehele Belgische grondgebied en profileerde zich tot aan zijn dood in 1936 als leidersfiguur van de Belgische beweging. Daarnaast stond hij in contact met buitenlandse activisten en assisteerde hij bij internationale conferenties. Bij zijn tijdgenoten stond Jules Ruhl bekend als de 'Belgische apostel van de dierenbescherming'.²

Jules Ruhl's Maatschappij heeft enkele mijlpalen in de Belgische dierenbescher-mingsgeschiedenis op haar naam staan. In 1908 stichtte de Maatschappij het eerste Bel-gische asiel voor zwerfhonden en -katten: Veeweyde. Ruhl financierde de bouw en het onderhoud vooral met zijn eigen kapitaal. Zijn Maatschappij was ook de grote drijfveer ach-

ter de eerste Belgische dierenbeschermings-wet. Een aangepaste versie van Ruhl's wets-voorstel werd in het parlement aangenomen in 1929. Naast die twee verwezenlijkingen voerde de Maatschappij een grootscheepse propagandacampagne om zoveel mogelijk mensen ervan bewust te maken dat dieren goed behandeld moesten worden.³

Deze bijdrage analyseert de motieven, het activisme en de strategieën van de Belgische dierenbeschermingsbeweging tijdens het fin de siècle, met de focus op Jules Ruhl en zijn Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren. De vroege Belgische dierenbescher-mingsbeweging wordt gekaderd in bredere historiografische discussies. Onder historici is er namelijk onenigheid over de motieven en het activisme van de vroege dierenbe-schermingsbeweging. Volgens de klassieke historische studies waren de dierenbescher-mers tijdens de 19e eeuw niet begaan met het lijden van de dieren zelf. Eerder waren de verenigingen een middel van de bourgeoisie om sociale controle uit te oefenen op de arbeidersklasse.⁴

Deze bijdrage bouwt voort op studies die aantonen dat de dierenbeschermers aan het einde van de 19e eeuw steeds meer gemoti-veerd werden door het lijden van de dieren zelf. Dit zorgde ook voor nieuwe filosofische overtuigingen over dierenbescherming en voor nieuwe vormen van activisme, zoals bijvoorbeeld de antivivisectiebeweging die experimenten op dieren wilde afschaffen.⁵

De centrale bron van de analyse is het maandblad van de dierenbeschermingsver-enigingen, *Onze Beste Vrienden (OBV)* of in het Frans *Nos Meilleurs Amis*. Jules Ruhl werd redacteur van *OBV* in 1897 en bleef dit tot aan zijn dood in 1936. Hij schreef ook een aanzienlijk deel van de artikels zelf en stond in voor het hele redactieproces.

Portret van Jules Ruhl.
(<https://sansmaitre.be/ethique/jules-ruhl/>)

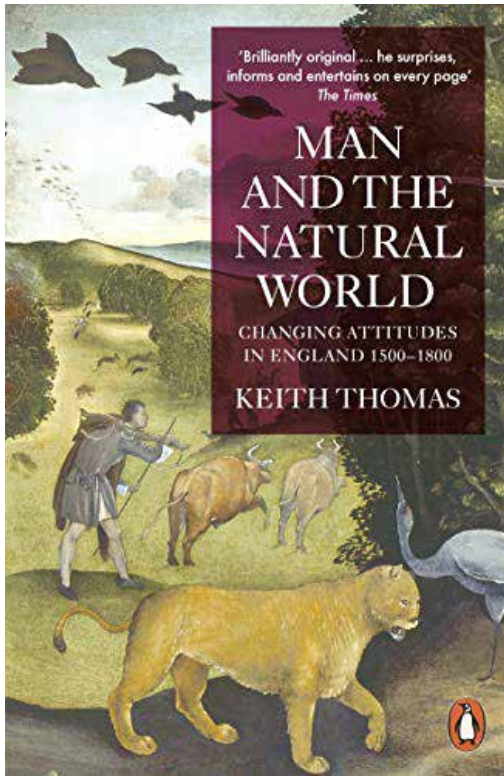
OBV was dan ook het bekendste en meest verspreide dierenbeschermingsmagazine van België. Een abonnement kostte slechts 1 frank per jaar. Daarnaast drukte de redactie van *OBV* maandelijks tienduizenden gratis exemplaren om te verspreiden onder haar belangrijkste doelgroepen, zoals scholen, kinderen, ministers, clerici. *OBV* focuste niet exclusief op Ruhls vereniging, maar rapporteerde over de belangrijkste ontwikkelingen in de gehele Belgische beweging. Jules Ruhls Maatschappij kreeg dan ook de steun van veel Belgische verenigingen, zoals die van Gent en Antwerpen, en was bekend bij veel internationale dierenbeschermingsverenigingen. Hoewel dit artikel Ruhls Maatschappij centraal stelt, kaderen we zijn vereniging in bredere veranderingen die tijdens het fin de siècle plaatsvonden in de gehele dierenbeschermingsbeweging.

Een tweede belangrijke bron voor dit artikel is de handleiding die Ruhl in 1903 publiceerde en die gericht was aan de andere Belgische dierenbeschermers: de *Manuel des Sociétés contre la Cruauté envers les Animaux*. Via deze bron krijgen we een beeld van de strategieën en interne organisatie van de dierenbeschermers.⁶

De motieven van Jules Ruhl en zijn Maatschappij

De eeuwwisseling of het fin de siècle was een woelige periode, waarin nieuwe emancipatiebewegingen, zoals het socialisme en feminisme aan belang wonnen. Ook de evolutieleer van Darwin raakte steeds meer verspreid en geaccepteerd en deed de traditionele relatie tussen mens en dier wankelen.⁷ Charles Darwin zette zijn evolutieleer in 1859 uiteen in zijn publicatie *On the origin of species*. Ze beaamt dat mensen en dieren van dezelfde voorouder afstammen, het enige verschil is de graad van ontwikkeling. De evolutieleer brak volledig met de traditionele cartesiaanse visie die dieren beschouwt als machines. Volgens die visie, die dominant was in de vroegmoderne tijd, zijn dieren niet in staat om emoties of pijn te voelen en hebben ze geen ziel. In die zin is het verantwoord dat mensen zonder enige beperking dieren gebruiken.⁸

Toch was Darwin niet de eerste en de enige die dat idee doorbrak. Hij bouwde voort op theorieën en ideeën van anderen. Historicus Keith Thomas argumenteert dat al tijdens de 17e eeuw in intellectuele kringen filosofische debatten plaatsvonden over de fysieke gelijkenissen tussen mens en dier. Aan het einde van de 18e eeuw begon ook de middenklasse de brute behandeling van dieren te bekritisese-

Cover van de publicatie van historicus Keith Thomas waarin hij argumenteert dat al tijdens de 17e eeuw in intellectuele kringen filosofische debatten plaatsvonden over de fysieke gelijkenissen tussen mens en dier. (<https://www.bing.com/images/>)

ren. Thomas omschrijft dit als een graduele expansie van het begrip 'menschelijkheid': de definitie van menselijkheid veranderde niet per se, maar het concept werd steeds vaker toegepast op de behandeling van dieren.⁹

Deze ontwikkelingen leidden tot de oprichting van dierenbeschermingsverenigingen, waarbij vooral het Verenigd Koninkrijk een voortrekkersrol speelde. In Londen werd de eerste dierenbeschermingsvereniging gesticht in 1824, onder de naam Royal Society for the Prevention of Cruelty Against Animals. Vooral andere Europese landen volgden in de loop van de 19e eeuw dat voorbeeld.¹⁰ In 1863 richtte de Belgische bourgeoisie de eerste

Belgische dierenbeschermingsvereniging op: de Koninklijke Vereniging ter Bescherming van de Dieren.¹¹

Sommige historici verklaren dat de burgerij met deze vereniging vooral de arbeidersklasse wilde beschaven. Ze kante zich namelijk alleen tegen dierenmishandeling die gepleegd werd in de publieke ruimte, zoals geweld tegen slachtdieren en tegen trekpaarden en -honden.¹² Dierenmishandeling zou een teken zijn van de beperkte moraliteit en het gebrek aan beschaving van de bevolking. Volgens Maurice Agulhon vonden de dierenbeschermers dat het zien van dierenmishandeling in de eerste plaats nefast was voor de moraliteit van de kinderen van de arbeidersklasse. Het gevaar bestond dat kinderen die geweld tegen dieren zagen, die beelden zouden normaliseren en later zelf gewelddadig en crimineel gedrag zouden vertonen tegenover mensen. Dierenbeschermingsverenigingen waren dus politieke instrumenten om sociale controle uit te oefenen op de arbeidersklasse.¹³ De dierenbeschermers waren niet echt begaan met de dieren, maar wilden vooral het geweld uit de publieke sfeer halen en het normbesef van de arbeidersklasse verhogen. Dat zou verklaren waarom ze andere vormen van dierenleed zoals de jacht, paardenkoersen en vivisectie wél tolereerden.¹⁴

Eric Baratay bekritiseert deze historische verklaringen en argumenteert dat de persoonlijke getuigenissen van de dierenbeschermers niet in de historische analyse zijn opgenomen. Hierdoor vergeten deze historici een belangrijk onderdeel, namelijk het medeleven dat de eerste dierenbeschermers hadden met de dieren.¹⁵ De dierenbeschermingsbeweging veranderde ook aan het einde van de 19e eeuw. Eric Pierre stelt dat de Franse beweging vanaf de jaren 1880 steeds meer draaide rond de dieren zelf.¹⁶

Volgens Hilda Kean zijn deze veranderingen in de Engelse dierenbeschermingsbeweging rond het fin de siècle mee te verklaren door de toenemende betrokkenheid van vrouwen, arbeiders, feministen en socialisten.¹⁷ Hierdoor werden de verenigingen minder elitair en focusten ze ook op andere vormen van dierenleed, zoals de jacht en vivisectie.¹⁸

In welke mate zijn deze historiografische verklaringen toepasbaar op de Belgische dierenbeschermingsbeweging tijdens het fin de siècle en specifiek op Jules Ruhl's vereniging? Zoals reeds vermeld stichtte Ruhl de Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren in Verviers in 1897 en in Brussel in 1907. Jules Ruhl zelf was afkomstig uit een rijke Vervierse burgerlijke familie. Het officiële comité van zijn Maatschappij bestond in de eerste jaren ook uit mannen van de bourgeoisie die naast dierenbescherming betrokken waren bij filantropische goede doelen, zoals de kinderbeweging en de anti-alcoholbeweging.¹⁹ Er waren ook vaste vrijwilligers actief, zeker in de latere jaren toen de Maatschappij een asiel stichtte. Dat waren vooral vrouwen uit de arbeiders- en middenklasse en ook enkele belangrijke Belgische feministen, zoals Marie Parent.²⁰ Daarnaast kreeg Jules Ruhl gaandeweg de steun van leerkrachten en arbeiders.

Om de motieven van Jules Ruhl en zijn Maatschappij te analyseren is het belangrijk om na te gaan hoe ze zelf dierenbescherming definieerden. In oktober 1898 schreef *OBV*: 'De waren dierenbescherming is eenvoudiger en breder – zij ziet *al* de levende wezens aan als denkende en voelende – zij meent dat dieren pijn lijden en vreugde genieten kunnen, evenals wij – zij denkt dat wij het mogelijke (ik wilde zeggen het onmogelijke) moeten doen om de smarten, de noodzakelijke smarten der dieren te verkorten en hunne

Voorpagina van *Nos Meilleurs Amis* uit 1898, de Franstalige versie van het magazine *Onze Beste Vrienden*, onder redactie van Jules Ruhl. (Universiteitsbibliotheek Gent)

vreugden te verlengen – zij wil van het volk een machtig goed-denkend en verstandig volk maken, en van den mensch een, die het hart op de beste plaats draagt en medelijden gevoelt voor al wat medelijden waardig is! Dat is dierenbescherming!’²¹

In Jules Ruhl's definitie van dierenbescherming nam het darwinisme een centrale plek in: net als mensen voelen dieren pijn en emoties. Het verminderen van dierenleed was dan ook het belangrijkste doel van de dierenbescherming. Het besef dat dieren nodeloos moesten afzien vonden de dierenbeschermers even ondraaglijk als hun eigen lijden. Er bestond dus een broederschap tussen mensen en dieren: het 'leven' is de bepalende factor

die hen met elkaar verbindt.²² Jules Ruhl en andere dierenbeschermers gebruikten in hun interne correspondentie en op internationale congressen dan ook regelmatig de term ‘onze inferieure broeders’ om naar dieren te verwijzen. ‘Inferieur’, want ondanks de broederschap was er een hiërarchie tussen de levende wezens op aarde, bepaald door de mate van evolutie. De mens stond nog steeds bovenaan in de rangschikking.²³

De Belgische dierenbeschermers verheerlijkten het betoon van medeleven met dieren. Hierbij waren er sterke invloeden van de romantiek, een invloedrijke literaire stroming in de 18e en 19e eeuw. Die zette zich af tegen het rationalisme van de Verlichting en verheerlijkte de uiting van emoties: de subjectieve ervaring van de schrijver was het uitgangspunt. De dierenbeschermers, onder wie ook Jules Ruhl, waren uiterst geïnspireerd door romantische schrijvers. In *OBV* verschenen literaire en poëtische teksten van de hand van romantische en naturalistische auteurs, zoals Emile Zola of Alphonse de Lamartine.²⁴

Het tijdschrift publiceerde ook anonieme persoonlijke getuigenissen waarin de dierenbeschermers scenario’s van dierenleed beschreven. Vanuit de ik-persoon vertelden ze over hun medeleven bij zulke scènes. Zo beschreef een dierenbeschermer zijn gevoel toen hij of zij een uitgemergeld paard een zware koets had zien voorttrekken: ‘Dan, vanuit het diepste van mijn ziel, voelde ik hoe de emotionele vezels in mijn lichaam tintelden voor de onbegrepen dieren, de slachtoffers van de menselijke lafheid [...] Ik zag ze allemaal, de kudde gekwelde beesten, de immense cohorte verschoppelingen en bedelaars.’²⁵ Ook de emoties en de daden van de dieren zelf werden verheerlijkt. Zo verschenen er verhalen over honden die

van verdriet waren gestorven op het graf van hun overleden baasje.²⁶ Compassie met dieren was volgens Jules Ruhl dan ook de pilaar waar dierenbescherming op steunde.²⁷ De traditionele these over de motieven voor dierenbescherming strookt dus niet met de realiteit: het lijden van de dieren was de belangrijkste motivatie voor de Belgische dierenbeschermers.

Morele plichten, dierenrechten en vegetarisme?

De Belgische dierenbeschermers gebruikten filosofische en morele overtuigingen in hun discours. Allereerst stelde Jules Ruhl dat mensen een morele plicht hebben tegenover dieren. Hij argumenteerde dat elke vorm van wreedheid onethisch is, tegen wie of wat dan ook. Ruhl gebruikte vaak het citaat van de Franse staatsman Lamartine. Het vat zijn visie goed samen: ‘Een mens kan geen twee harten hebben, één dat goed is tegenover de mensen en één dat slecht is tegenover dieren.’²⁸ Iemand die dierenbescherming hoog in het vaandel draagt, behandelt zijn medemens waarschijnlijk ook goed. Wanneer een persoon zich daarentegen te buiten gaat aan dierenmishandeling, is hij waarschijnlijk ook geneigd om ander crimineel of pervers gedrag te plegen, zowel tegen mensen als dieren. Jules Ruhl argumenteerde dat goedheid leidt tot meer vreugde, en dat geweld enkel leidt tot meer agressie. Bescherming van dieren heeft dus een uiterst positief effect op de moraliteit van de mens, en omgekeerd zorgt een moreel hoogstaand mens ervoor dat dierenbescherming een grotere weerklank krijgt.²⁹

Toch ging Jules Ruhl ook verder om dierenbescherming te legitimeren. Volgens hem zijn mensen niet alleen moreel verplicht om

dieren te beschermen, maar hebben dieren ook rechten. In mei 1907 schreef hij: 'De rechten van het dier om met rechtvaardigheid en menselijkheid behandeld te worden vloeien voort uit, zoals gesteld, de theorie van het transformisme.'³⁰ Het darwinisme (ook wel transformisme) bevestigt hoe dicht dieren en mensen op evolutionair vlak bij elkaar staan. Net als mensen beschikken dieren over het recht op leven. Een mens heeft niet het recht om een dier dat niet wil sterven, te doden. Wanneer hij dat toch doet, heeft hij zich dat recht toegeëigend. Jules Ruhl vond dat dit recht van de sterkste op zijn minst met menselijkheid uitgeoefend moet worden en dat een dier alleen mag gedood worden als het echt nodig is. Mensen mochten dus nog wel dieren gebruiken, maar enkel en alleen als dat op een verantwoorde manier gebeurde.³¹ Dierenbescherming was zo niet enkel een zaak van medelijden, maar ook van rechtvaardigheid.³²

Jules Ruhls interpretatie van dierenrechten sluit nauw aan bij die van zijn tijdgenoot Henry Stephens Salt (1851-1939), een Brits filosoof, socialist en dierenrechtenactivist. Henry Stephens Salt wordt vaak aangeduid als een van de eerste theoretici van het concept dierenrechten. Net als Ruhl sprak Salt over een *kinship of life* tussen mensen en dieren: alle vormen van leven zijn heilig, en er heerst een soort broederschap tussen alle levende wezens op aarde. Daaruit vloeit voort dat alle levende wezens bepaalde rechten hebben.³³

Om dezelfde reden was Ruhl ethisch vegetariër. Vandaag zijn de vegetariërs- en dierenbeschermingsbeweging nauwer met elkaar verbonden dan aan het begin van de 20e eeuw. Hoewel de vegetariërsbeweging ook ontstond in de 19e eeuw, gebeurde dit onafhankelijk van de dierenbeschermingsbe-

weging. Toch waren er vermoedelijk overlappingen tussen beide. De belangrijkste Belgische vereniging, de Société végétarienne de Belgique, werd opgericht in 1897. Jules Ruhl was een prominent lid en ging vanaf 1898 vegetarisch eten, wat hij zou blijven doen tot aan zijn dood in 1936.³⁴

Volgens Ruhl verwierpen de meeste vegetariërs het gebruik van vlees vanwege een gevoel van ongemak en afkeer bij het idee dat een dier op een gewelddadige manier was gestorven. Ook legden vegetariërs de link tussen het eten van vlees en gezondheidsrisico's: een vegetarisch dieet was gezonder en kon zelfs ziektes voorkomen. In zijn handleiding voor dierenbeschermingsmaatschappijen vergeleek Ruhl het eten van vlees met een vorm van kannibalisme: 'Het menselijk ideaal kan toch niet inhouden dat koeien, varkens en gevogelte gefokt worden, etc., om ze vervolgens te slachten. Men moet erkennen dat uit een transformistisch standpunt de carnivore voeding een soort van kannibalisme is. We eten, in de realiteit, onze inferieure broeders op.'³⁵

Vermits het eten van vlees overbodig is en een vegetarisch dieet behoorlijk wat gezondheidsvoordelen oplevert, zag Ruhl het slachten van dieren ook als 'nodeloos leed' dat mensen aan dieren berokkenen. Toch sprak hij in *OBV* niet vaak over het vegetarisme en maakte het ook geen deel uit van zijn concrete acties.³⁶ Mogelijk wilde Ruhl het vegetarisme niet als voorwaarde stellen om aan dierenbescherming te doen om te vermijden dat hij daardoor andere dierenbeschermers, die waarschijnlijk wel nog vlees aten, zou uitsluiten.

Jules Ruhls visie op de toekomst van de dierenbescherming kan verder gekaderd worden in de typische tijdgeest van het fin de siècle. De mentaliteit van de bourgeoi-

SOCIÉTÉ
CONTRE LA CRUAUTÉ
envers les
ANIMAUX

APPEL AUX GENS DE CŒUR

*Aidez-vous les uns les autres.
Rien n'est plus beau que l'entr'aide mutuelle.
Tous pour chacun, chacun pour tous!
Évitez de maltraiter le cheval qui nous rend tant
de services.*

*La loi donne à toute personne le droit d'intervenir
et de faire cesser les actes de cruauté.*

Adresser toutes Communications au Secrétariat, Place Verte, 50, a Verviers

Abonnez-vous à *NOS MEILLEURS AMIS*, Organe mensuel des Sociétés
protectrices des Animaux, UN FRANC PAR AN.

sie in die periode wordt vaak geduid als een mix tussen cultuurpessimisme en vooruitgangsoptimisme. De eeuwwisseling bracht hoop op vooruitgang, maar tegelijkertijd was er ook de vrees voor het morele en fysieke verval van mens en maatschappij.³⁷ Die mix is ook bij Ruhl terug te vinden. Hij betreurde vaak dat dierenbescherming nog steeds geen kernwaarde van de maatschappij was en dat dierenleed nog zo veelvuldig voorkwam. Hij voelde zich soms als een enkeling die in de woestijn riep.³⁸ Tegelijk was zijn discours doorspekt met optimisme. Hij geloofde in de maakbaarheid van de mens, en dat waarden als medelijden en rechtvaardigheid in alle lagen van de maatschappij zouden doordringen. Hij was ook optimistisch over de rol die technologie zou spelen bij de dierenbescherming. Zo geloofde hij dat de automobiel de trekhonden en -paarden zou vervangen, en dat innovaties zoals slachtapparaten en verdovingsmiddelen het lijden van de slachtdieren zouden beperken.³⁹ Jules Ruhl vond dat de beweging veel progressie had gemaakt tijdens de 19e eeuw en hij droomde al over hoe dierenbescherming eruit zou zien in de nabije toekomst.⁴⁰

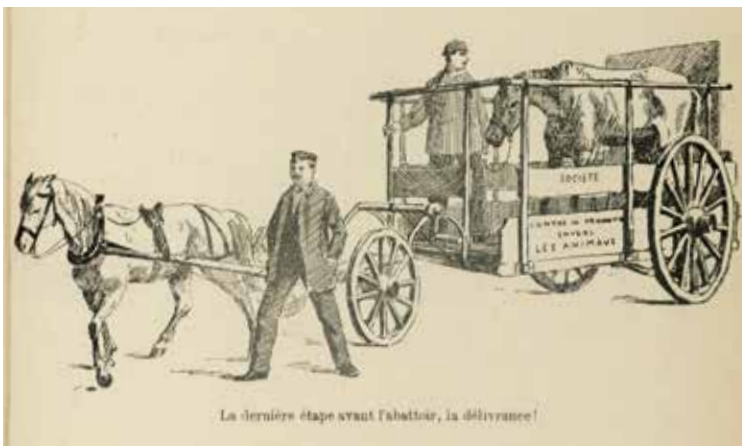
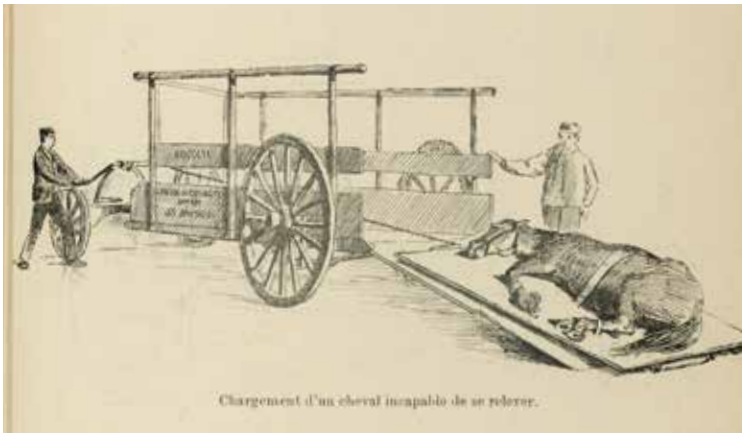
Affiche van Ruhls Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren met een oproep om paarden goed te behandelen. (In: Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la cruauté envers les animaux*, Verviers, 1903, p. 97. Universiteitsbibliotheek Gent)

De bescherming van trek- en slachtdieren

Hoe vertaalden Jules Ruhl en zijn Maatschappij hun beweegredenen en hun filosofische en morele overtuigingen naar concrete actierreinen en activisme? Uit een analyse van de actierreinen van de Maatschappij blijkt dat die betrekking hadden op allerlei soorten dieren en dat ze uitvoerig ingingen op de verschillende soorten dierenleed. Zelf deelde Jules Ruhl zijn ideale actieplan op in vijf actierreinen, die hij minutieus beschreef in zijn handleiding voor dierenbeschermingsverenigingen.⁴¹

Zo was Jules Ruhls Maatschappij actief bij de bescherming van trek- en slachtdieren, zijn eerste twee terreinen. Trekdieren, zoals paarden en honden, werden veelvuldig gebruikt tijdens het fin de siècle en waren een belangrijke transportmethode. Misbruiken tegen deze dieren kwamen vaak voor aangezien de reglementering beperkt was. Volgens de beschrijvingen van de dierenbeschermers waren het de voermannen die de paarden en honden fysiek mishandelden en verwaarloosden. Zo kregen de trekdieren te weinig rust, was hun werklast te hoog en kregen ze te weinig eten, waardoor ze vaak uitgemergeld waren, de hoge last niet meer konden dragen en ineenzakten op straat. Ook voor het slachten van dieren was er geen reglementering en was het gebruik van dier-vriendelijke technieken en verdovingsmiddelen niet verplicht. De dierenbeschermers klaagden aan dat slachthuismedewerkers de dieren te ruw behandelden en dat de dieren vaak een pijnlijke dood stierven.⁴²

Jules Ruhl onderzocht zelf de beste manieren om trekdieren in te spannen en dieren te slachten. De dierenbeschermers moesten die informatie zoveel mogelijk verspreiden

Schets van een dierenambulance die een invalide paard van de weg komt ophalen. (In: Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la cruauté envers les animaux*, 1903, p. 106. Universiteitsbibliotheek Gent)

en de voermannen en slachters assisteren om die technieken aan te leren.⁴³ Ruhl zag deze mensen niet als daders maar eerder als slachtoffers. Hij was van oordeel dat de oorzaak van dierenmishandeling ook bij de sociale kwestie lag⁴⁴, de maatschappelijke negatieve gevolgen van de industrialisatie en urbanisering tijdens de lange 19e eeuw.⁴⁵ Wanneer mensen van de arbeidersklasse zich misdroegen tegenover dieren, was dat in negen van de tien gevallen omdat ze zelf onderdrukt werden. De voermannen bijvoorbeeld werden onder druk gezet door hun bazen, waardoor ze hun dieren sloegen uit frustratie. Ruhl probeerde dan ook altijd respect te tonen voor de situatie van de arbeiders.⁴⁶ Om dierenmishandeling te stoppen, moesten

ook de werkomstandigheden van de arbeidersklasse verbeteren. In *OBV* raadde hij de andere dierenbeschermers dan ook aan om zich in te zetten voor sociale hervormingen: 'Maar wij moeten, wij dierenbeschermers, ons aanhangers verklaren van alle sociale hervormingen die de menselijke arbeider een groter materieel en moreel welzijn kunnen geven. Dus hoe! Die verhoging van welzijn, u wil dit voor de dieren, en wanneer het gaat over de menselijke arbeider, blijven jullie inert, stil... Komaan !!'⁴⁷

Volgens Ruhl zette ook alcoholisme de arbeiders aan tot dierenmishandeling. Zoals zijn tijdgenoten beschouwde hij alcoholisme voornamelijk als een probleem van de arbeidersklasse. Maar ook dit zag hij als een

LA MINE

Aimons et estimons le mineur, cet humble travailleur de la nuit éternelle, qui accepte si courageusement sa dure destinée. — Arrachons-le à l'alcool, aux combats de coqs qui l'abrutissent et le rendent dur et cruel. Faisons-lui tout le bien possible.

Pitié aussi pour le cheval, cet autre esclave de la nuit éternelle, qui n'en sort, lui, que pour mourir.

Sympathie et intérêt pour ces deux nobles victimes à qui nous devons tant !

Artikel waarin Ruhl oproept tot medelijden met de mijnwerkers én met de paarden die in de mijnen werken – de 'slaven van de eeuwige nacht'. (In: Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la cruauté envers les animaux*, 1903, p. 8. Universiteitsbibliotheek Gent)

neveneffect van de onderdrukking van de arbeiders: ze grepen naar alcohol om hun stress te vergeten. Volgens Ruhl was alcohol een van de grootste oorzaken van geweld, waaronder niet alleen dieren-, maar ook vrouwen- en kindermishandeling. Daarom raadde hij de arbeiders aan om alcohol af te zweren en was hij zelf ook geheelonthouder. Dat verklaart mogelijk ook de betrokkenheid van andere anti-alcoholisten in de vroege Belgische dierenbeschermingsbeweging.⁴⁸

De vogelbescherming

Daarnaast richtte Jules Ruhls Maatschappij zich op de bescherming van wilde vogels,

het derde actieterein. Ruhl wilde mensen aanzetten om zorg te dragen voor vogels, ze eten te geven tijdens de winter, hun nesten te beschermen, vogelhuisjes te bouwen. Ook moesten sommige wrede praktijken volledig stoppen, zoals die van vogelvangsters die vogels in kooien hielden en ze soms blind maakten zodat ze niet konden wegvliegen. De manier waarop mensen vogels behandelden, was volgens Ruhl een maatstaf voor de beschavingsgraad van het volk. Vogels waren volgens de dierenbeschermers de mooiste ornamenten van de natuur. Ze vangen en pijn doen was het toppunt van de barbaarsheid van de mens.

De dierenbeschermers moesten de mensen daarom zoveel mogelijk bewustmaken van

de pracht van vogels, en vooral van wilde vogels. De ornithologie of vogelkunde kon dit bewustwordingsproces in de hand werken. Zo verschenen er artikels in *OBV* die vertelden over de snelheid van zwaluwen of over hoe roodborstjes takken verzamelen voor hun nesten.

Ruhl vond dat mensen ook konden leren uit de ethologie, de leer van het gedrag van dieren.⁴⁹ In de 19e eeuw bestudeerde de ethologie vooral gedomesticeerde dieren zoals honden en paarden, de zogenaamde 'nuttige' dieren, en kende ze er menselijke gedragseigenschappen aan toe. Domesticatie onderdrukt immers de 'wilde' kant van dieren. Volgens historicus Claude Blanckaert werd ethologie in de 19e eeuw vooral gebruikt om de zeden te verbeteren en had ze weinig te maken met de studie van het natuurlijke gedrag van dieren.⁵⁰ Volgens Ruhl bracht de ethologie toch een algemeen respect voor andere vormen van leven met zich mee: al het leven in de natuur is prachtig en de studie ervan verrijkt het hart en de geest van de mens.⁵¹

De afschaffing van 'wrede spelen' en vivisectie

Bij zijn eerste drie actieterreinen pleitte Jules Ruhl dus niet voor een afschaffing van het gebruik van dieren. Bij zijn vierde en vijfde actieterrein, namelijk het pleidooi voor de afschaffing van wrede spelen en van vivisectie, was dat wel het geval. Daarin nam Ruhl's Maatschappij een radicaler standpunt in dan de oudere Belgische dierenbeschermingsverenigingen.⁵²

De strijd tegen 'wrede spelen' met dieren was al van bij de aanvang een actiepoint van dierenbeschermingsbewegingen.⁵³ Hoewel

hanengevechten in België al bij wet verboden waren, vonden ze aan het begin van de 20e eeuw nog steeds plaats, net als andere volkstradities die vaak leidden tot de dood van dieren. Volgens Ruhl waren dergelijke spelen er enkel voor het plezier van de mensen en waren ze dus overbodig. Organisatoren en toeschouwers konden ook moeilijk aanvoeren dat ze nog geen weet hadden van het wrede karakter van de spelen.⁵⁴ Ruhl had ook kritiek op praktijken zoals paardenkoersen of de jacht. De Koninklijke vereniging ter bescherming van de dieren nam hierover een conservatiever standpunt in.⁵⁵ Dit toont opnieuw aan dat Ruhl wreedheid tegenover dieren niet als een probleem van de arbeidersklasse alleen zag. Ook het gebruik van dieren voor hun veren en bont, voornamelijk voor de vrouwen van de bourgeoisie, kon volgens Ruhl niet door de beugel en moest zoveel mogelijk ingedamd worden. Hetzelfde gold voor de consumptie van foie gras en het koken van levende kreeften, kortom voor allerlei vormen van wreedheden, die vooral in de kringen van de bourgeoisie voorkwamen.⁵⁶

Als laatste zette Jules Ruhl's Maatschappij zich in voor de afschaffing van vivisectie. Letterlijk betekent vivisectie het opensnijden van levende dieren, maar tijdens het fin de siècle stond deze praktijk eerder synoniem voor wetenschappelijke experimenten met dieren. Hoewel ze al langer bestond, werd ze door de opkomst van de moderne fysiologie en geneeskunde in de 19e eeuw pas echt gangbaar. Ook de antivivisectiebeweging ontstond tijdens de 19e eeuw en ontwikkelde zich apart van de dierenbeschermingsbeweging. Antivivisectie was namelijk een knelpunt voor veel dierenbeschermers en zorgde voor veel discussies.⁵⁷ Hoewel de grenzen tussen dierenbescherming en antivivisectie tegen het einde van de 19e eeuw

Pagina met een oproep tot bescherming van de vogels. (In: Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la cruauté envers les animaux*, 1903, p. 9. Universiteitsbibliotheek Gent)

steeds meer vervaagden, bleven sommige dierenbeschermers, zoals de Koninklijke vereniging, nog steeds vivisectie verdedigen. Ze beschouwden de praktijk als noodzakelijk voor de mens en pleitten voor een restrictief beleid, waarbij enkel de nodige experimenten plaatsvonden en altijd verdovende middelen werden toegepast.⁵⁸ Jules Ruhl's Maatschappij was de eerste Belgische vereniging die radicaal gekant was tegen vivisectie en die pleitte voor een volledige afschaffing.⁵⁹

Het internationaal congres voor dierenbescherming te Parijs in 1900 kan gezien worden als het symbolische breekpunt van de apologetische houding van de andere dierenbeschermers. Op dit congres stemde een meerderheid voor de volledige afschaffing van vivisectie. Ook Jules Ruhl was aanwezig, samen met andere invloedrijke dierenbeschermers, zoals Leon Van Peborgh van de

Antwerpse dierenbescherming. Jules Ruhl stond daarnaast ook in continu contact met prominente antivivisectieën uit landen zoals Groot-Brittannië, Duitsland, Frankrijk en Nederland.⁶⁰ In 1902 gaf Ruhl een Franstalige brochure uit met de vertaling van het werk van de bekende Nederlandse antivivisectieën Felix Ortt. Hij richtte deze brochure tot alle Belgische dokters om aan te tonen dat vivisectie wreed was en volstrekt onnodig om de menselijke fysiologie te bestuderen. Dierenexperimenten gaven in het merendeel van de gevallen geen accurate resultaten omdat dieren een andere bouw hebben dan mensen.⁶¹ Zelf lijstte Ruhl de verschillende experimenten uitgebreid op: 'De hersenen van honden doorboren, en ze [honden, red.] vervolgens in water gooien om te zien of ze in die staat nog kunnen zwemmen; [...] Kokend water op de dieren gooien; [...] Organen, zoals

**Pauvre bête! c'est en vain que tu implores
tes bourreaux.**

Tekening met een aanklacht tegen vivisectie (In: *Nos Meilleurs Amis*, mei 1904, p. 54. Universiteitsbibliotheek Gent)

de maag, de schildklier, de lever, de nieren, uit het lichaam van de dieren halen en na deze trieste mutilatie de dieren nog maanden onder observatie houden.⁶²

Ruhl somde nog zo'n veertig andere voorbeelden op van dierenexperimenten die volgens hem veelvuldig voorkwamen. Hij zag vivisectie niet alleen als een grove vorm van dierenleed, maar ook als een verregaand sociaal gevaar. Hij geloofde dat de 'vivisectionisten' zouden overgaan op experimenten met mensen, zodra ze klaar waren met dieren. Hij gaf hierbij diverse voorbeelden van dokters

die in ziekenhuizen experimenten uitvoerden op mensen. Hiermee hoopte Ruhl ook armere mensen uit de arbeidersklasse te mobiliseren voor dierenbescherming.⁶³

Ruhl dacht dat om vivisectie tegen te gaan, de dierenbeschermers vooral moesten aantonen dat het een moreel verwerpelijke en gevaarlijke en nutteloze praktijk was. Vivisectie had volgens Jules Ruhl, die zelf dokter van opleiding was, geen plek binnen de moderne geneeskunde. Toch waren niet alle dierenbeschermers het eens met Jules Ruhls mening over de bestrijding van vivisectie. Vooral

op het internationaal congres van 1905 te Verviers zorgde de kwestie voor hevige debatten onder de dierenbeschermers. In deze debatten bediscussieerden ze nogmaals welke positie ze zouden innemen, en hoe ze hun doelstellingen het best konden bereiken.⁶⁴

Hoewel ze controversieel bleef, won antivivisectie geleidelijk aan belang bij de dierenbeschermingsverenigingen.⁶⁵

De zwerfdierenproblematiek en de stichting van de eerste asielen

Aan het begin van de 20e eeuw waren er aanzienlijk veel zwerfhonden en -katten in de Belgische steden. Door een gebrek aan voedsel en ziektes waren ze vaak uitgemergeld. Voor de interventie van Jules Ruhls Maatschappij had eigenlijk niemand er aandacht voor, ook niet de al langer bestaande Koninklijke vereniging te Brussel. Hoewel volgens Jules Ruhl mensen niet het recht hadden om dieren zomaar te doden, vond hij het wel aanvaardbaar en zelfs aangewezen om zwerfdieren uit hun lijden te verlossen. Maar hij zocht ook een duurzamere oplossing en begon daarom asielen op te richten.⁶⁶ Aan het begin van de 20e eeuw had hij al een kleine opvangplaats opgezet in Verviers, waar mensen zwerfdieren konden binnenbrengen. In 1908 organiseerde en bekostigde hij de oprichting van Veeweyde, het eerste volwaardige dierenasiel in België. Het bevond zich toen in de Veeweydestraat te Anderlecht. In dat asiel, dat nog altijd bestaat, konden zwerfdieren langer verblijven en hadden ze de kans om geadopteerd te worden. Wel werden nog steeds veel dieren gedood, want de capaciteit van het asiel volstond niet. Verslagen in *OBV* rapporteerden dat er jaarlijks meer dan 10.000 dieren werden binnengebracht,

waarvan het merendeel honden.⁶⁷ Ruhl was ook betrokken bij de oprichting van dierenasielen in onder meer Gent, La Louvière, Verviers en Charleroi. Na 1914 kwamen Ruhl en zijn dierenbeschermingsvereniging echter in geldnood vanwege de vaste onderhoudskosten van de asielen.⁶⁸

Het actieplan: vooral preventie

Centraal in het activisme van Jules Ruhls Maatschappij stonden duurzame en structurele veranderingen die vooral op lange termijn de situatie van dieren zouden verbeteren. Ruhl beseftte dat hij zijn ideaal, een wereld zonder dierenleed, slechts stapsgewijs kon bereiken. De dierenbeschermers moesten zich dan ook pragmatisch opstellen en hun dromen aanpassen aan de toenmalige omstandigheden.⁶⁹

Ruhl wilde vooral een algemeen bewustzijn over dierenbescherming creëren. Medeleven met de dieren moest een kernwaarde worden van de maatschappij om dierenmishandeling te voorkomen. Om dat te ondersteunen, voerde Jules Ruhls Maatschappij een grootchalig propaganda-offensief met een waaier aan middelen, zoals het magazine *Onze Beste Vrienden*, kalenders, almanakken, postkaarten, publicaties, prenten, affiches etc. Ruhl pompte er een groot deel van zijn eigen kapitaal in en verspreidde gratis vele middelen onder leerkrachten en scholen, belangrijke politici en rechters, clerici en vele andere doelgroepen.⁷⁰

Volgens Ruhl moesten de activisten de nadruk leggen op rationele redenen om mensen te overtuigen. In discussies moesten ze altijd kalm blijven en niet overgevoelig reageren. In de woorden van Ruhl: niet 'sentimenteel', wel 'serieus'. Dat streven was niet uit de lucht

Amenage du Bétail à l'Abattoir

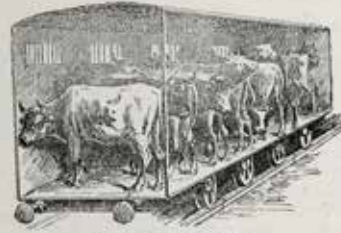

COMMENT LES CHOSES DEVRAIENT TOUJOURS SE PASSER

Le Déchargement du Bétail

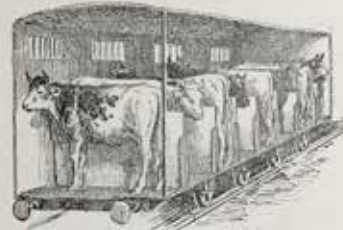

Le Transport du Bétail

Ce qu'il est aujourd'hui

Étalement des animaux s'écrasant et se piétinant l'un l'autre parfois pendant plus de vingt-quatre heures, sans boisson et sans nourriture. Quel supplice!

Ce qu'il devrait être. — Les animaux, repartis par des cloisons mobiles à volonté, peuvent se coucher sans crainte d'être dérangés par leurs voisins. On ombragerait aussi plus de célérité dans le transport et une bonne ventilation. Que de fois, en été, des animaux ont été trouvés asphyxiés. Quelle horrible mort!

Adviezen over het transport van slachtdieren. (In: Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la cruauté envers les animaux*, 1903, p. 115. Universiteitsbibliotheek Gent)

gegrepen. De voornaamste kritiek die de activisten naar hun hoofd geslingerd kregen, was dat ze overgevoelig waren.⁷¹ Zo werden Jules Ruhl en zijn vereniging in diverse spotprenten te kijk gezet. De dierenbeschermers focusten dus vooral op de veelzijdigheid van dierenbescherming en benadrukten hoe positief die was voor dieren én mensen. Dierenbescherming zou zorgen voor een betere hygiëne in de steden en was ook op economisch vlak winstgevend. Wanneer de voermannen bijvoorbeeld hun paarden goed behandelden, zouden die uit dankbaarheid efficiënter en beter werken.⁷²

Ruhl focuste liever niet op repressieve acties. Die waren volgens hem niet efficiënt,

want mensen zouden snel denken dat dierenbescherming een 'kwaadwillig' karakter had. Duurzame veranderingen konden pas tot stand komen door een betere dierenbeschermingswet en een betere handhaving van de reeds bestaande wetgeving.⁷³

Alleen met een efficiënte interne organisatie konden de dierenbeschermingsverenigingen volgens Ruhl hun actieplan uitvoeren. Ze moesten dan ook een strak plan opstellen om de financiën van de vereniging te regelen. Vooral het onderhoud van de asielen bracht een hoge vaste kost met zich mee, en ook het drukken van de vele propagandamiddelen was niet goedkoop.⁷⁴ Daarnaast had de Maatschappij in Brussel twee betaalde inspecteurs

Spotprent van Jules Ruhl, aanvankelijk verschenen in een onbekende satirische krant in 1913. (In: *Nos Meilleurs Amis*, maart 1913, p. 35. Universiteitsbibliotheek Gent)

in dienst die op straat controleerden of er geen dieren mishandelingen gebeurden. Ze had ook een fysiek secretariaat dat dagelijks geopend was op vaste uren, en ze beschikte over een dierenambulance, waarmee de activisten de dieren in nood gingen ophalen en verzorgen. Soms was verzorging niet meer mogelijk, bijvoorbeeld bij trekpaarden of zwerfhonden die aangereden of te oud waren. Dan bracht de ambulance het dier naar een lokaal slachthuis om het uit zijn lijden te verlossen.⁷⁵ Dierenbeschermingsactivisme was dan ook een voltijdse job voor Jules Ruhl en vrijwel het enige waar hij zich mee bezighield.

De specifieke doelgroepen van de dierenbeschermers

Hoewel de dierenbeschermers iedereen probeerden warm te maken voor hun zaak, focusten ze op enkele specifieke doelgroepen.⁷⁶ Eerst en vooral richtten ze zich op de arbeiders die dagelijks werkten met dieren, zoals de voermannen, mijnwerkers en slachters. Ze probeerden hen ervan te overtuigen de dieren goed te behandelen en de juiste technieken toe te passen.

Opmerkelijk was Ruhl's vriendschap met de slachthuismedewerkers van Brussel-Kuregem. In 1912 begon Ruhl zijn campagne voor diervriendelijkere slachthuizen, die de dieren

met nieuwe technieken sneller en pijnlozer zouden slachten. Samen met enkele andere dierenbeschermers van zijn vereniging ging hij op driewekelijkse basis langs bij de slachters van Brussel-Kuregem. Hoewel de contacten in het begin moeizaam verliepen, rapporteerde Ruhl dat de slachters na anderhalf jaar bereid waren om mee te werken⁷⁷: ‘We hebben er moedige en goede mensen ontmoet, die hun moeizaam en ondankbaar beroep met menselijkheid uitoefenen. We hebben hen vaak bewonderd, in het midden van hun slopende werk dat woensdagmiddag begint en pas vrijdagavond stopt, zonder dat de slachters zelf enige uren rust hadden. Voor die paria’s, waar de maatschappij zich de rug naar toekeert, [...] voor hen hebben wij de meest oprechte sympathie, om hun leven te kunnen hebben gezien, om hun lijden te hebben meegemaakt, en we zullen onszelf niet sparen om de ernst van hun benarde situatie te proberen verzachten.’⁷⁸

Ruhl juichte het toe dat de slachters van Brussel-Kuregem capabele beroepsmensen waren geworden, die medelijden met dieren hoog in het vaandel droegen. De sympathie van de slachters voor Ruhl bleek onder meer uit het feit dat ze hem ‘hun President’ noemden. Ruhl rapporteerde dat de medewerkers vaak de hulp van de dierenbeschermers inriepen en dat die zelfs de wonden verzorgden die de slachters opliepen tijdens hun gevaarlijk werk.⁷⁹

Na Jules Ruhls dood in 1936 begonnen andere dierenbeschermers, zoals Charles Gheude en Fernand Lepaffe fondsen te verzamelen om een standbeeld voor hem op te richten. De slachthuismedewerkers van Brussel-Kuregem zouden maar liefst een zesde van het volledige ingezamelde bedrag gedoneerd hebben, ongeveer 1000 frank.⁸⁰

Een tweede doelgroep waren scholen. Schoolkinderen aanleren om liefdevol te zijn voor dieren was voor de dierenbeschermers de ultieme vorm van preventief activisme. Jules Ruhl stuurde op eigen initiatief het tijdschrift *OBV* naar Vlaamse en Waalse scholen en hij schreef talloze brieven aan leerkrachten. Daardoor werden veel leerkrachten vaste lezers van *OBV* en werden ze zelfs lid van de dierenbeschermingsverenigingen. Ruhl roemde hen meermaals als een van de grootste medewerkersgroepen van de vroege Belgische dierenbescherming.⁸¹

De derde doelgroep was de pers. Ruhl bestookte kranten van verschillende politieke kleur met persoonlijke brieven. Door goede contacten te onderhouden met dergelijke bladen, hoopte hij een groter draagvlak te creëren om zijn propaganda te verspreiden. Zo stonden het socialistische dagblad *Le Peuple* en de liberale krant *Le Petit Blue* achter Ruhls campagne en publiceerden ze geregeld over Ruhls denkbeelden. Toch waren er ook meningsverschillen, vooral over vivisectie.⁸²

Tot slot richtte Jules Ruhls Maatschappij zich op politici, ministers, rechters enz. Ruhl stuurde zowat dagelijks brieven naar ministers waarin hij specifieke gevallen van dierenleed aanklaagde. Maar volgens hem stonden de ministers onverschillig tegenover dierenbescherming en kwamen ze hun gemaakte beloftes niet na. Heel uitzonderlijk wist hij toch de steun van politici te verkrijgen, zoals bijvoorbeeld van minister van Staat Jules Lejeune en van de socialist Edmond Picard. Zij werden uiteindelijk de erepresidenten van Ruhls Maatschappij en gaven jaarlijkse financiële donaties. Toch was hun steun eerder symbolisch. Echte politieke steun kreeg Jules Ruhls campagne pas in de jaren 1920. Toen vonden meerdere parlementaire stemmingen plaats voor een

dierenbeschermingswet, gebaseerd op een voorstel dat Jules Ruhl zelf geschreven had. Vooral de liberalen en socialisten steunden het wetsvoorstel; de katholieken waren geen voorstander. In 1929 werd het wetsvoorstel dan toch geaccepteerd.⁸³

Conclusie

Dit artikel schetst het activisme van de vroege Belgische dierenbeschermingsbeweging, meer bepaald de Maatschappij tegen de wreedheid jegens de dieren van Jules Ruhl. Veelal wordt het ontstaan van dierenrechtenorganisaties gesitueerd aan het begin van de jaren 1960-1970.⁸⁴ Jules Ruhls casus toont echter aan dat dierenbeschermingsactivisten al eind 19e eeuw actief waren en dat hun werkterrein gelijkloopt met dat van hedendaagse dierenrechtenorganisaties. De dierenbeschermers hadden ook al notie van het concept dierenrechten. Onderzoek van de evoluties in de dierenbeschermings- en dierenrechtenbeweging in de tussenperiode zou die continuïteit op lange termijn kunnen blootleggen.

Voorlopig eindigt dit historische relaas vlak voor de Eerste Wereldoorlog. Maar ook toen stopte Ruhls activisme niet. Vooral door zijn invloed hielden de meeste Belgische dierenbeschermingsverenigingen tijdens de oorlogsjaren stand. Zelf bleef hij zich tot aan zijn dood onvermoeibaar inzetten voor de bescherming van dieren. Hij stierf zelfs tijdens een actie, bij een aanrijding nabij het station van Antwerpen, waar hij controleerde of honden correct getransporteerd werden.

Ook na zijn dood bleef Ruhl een grote inspiratiebron. Dit was vooral merkbaar in 1946, toen zijn standbeeld eindelijk werd onthuld op het Astridplein te Anderlecht. De dieren-

beschermers spraken vol ontroering over Ruhls tragische dood en over zijn levenslange toewijding aan de beweging. In 1946 schreef dierenbeschermers Charles Gheude:

‘De actie van Jules Ruhl is niet dood met hem. Ze bestaat verder; ze gaat verder en zal verder gaan met de tijd, en dit omdat zijn actie een voorbeeld was, een kracht vol invloed die je beweegt, overtuigt en aantrekt.’⁸⁵ Diezelfde Gheude beschreef het standbeeld als volgt: ‘Een simpele man van het volk bukt zich tegenover een hond, zijn trouwe vriend. Niets dramatisch. Een gebaar, een toenadering, een sentiment, uitgedrukt door de handen die zich uitstrekken. Tussen een mens en een dier, een band. Dat is alles, en dat drukt alles uit. De plicht voor bescherming die zich opdringt.’⁸⁶

Deze bijdrage is gebaseerd op de masterproef van Lise Foket: *Ethica, activisme en netwerken van de dierenbeschermers tijdens het fin de siècle (1897-1914): de casus van Belgisch activist Jules Rühl*, UGent, 2020. Promotoren: prof. dr. Christophe Verbruggen en dr. Violette Pouillard.

- 1 *Le Soir*, 29/09/1946.
- 2 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming in België 1890-1940*, UGent, licentiaatsverhandeling, 1999, p. 217.
- 3 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, pp. 28-35.
- 4 Maurice AGULHON, Le sang des bêtes. Le problème de la protection des animaux en France au XIXe siècle. In: *Romantisme*, 31(1981), pp. 81-110; Kathleen KETE, *The beast in the boudoir: petkeeping in nineteenth century*, Berkeley: University of California Press, 1994, pp. 7-20.
- 5 Eric PIERRE, La souffrance des animaux dans les discours des protecteurs français au XIXe siècle. In: *Etudes rurales*, 147-148(1998), pp. 81-97; Christophe TRÄINI, *The animal rights struggle. An essay in historical sociology*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2016, pp. 93-110.
- 6 De volledige collectie van het magazine *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis* is te consulteren in de Koninklijke Bibliotheek van België (KBR), net als verscheidene andere publicaties van Jules Ruhl. De volledige scriptie waarop dit artikel is gebaseerd, is te raadplegen via UGent en via de Vlaamse ScriptieBank, <https://scriptiebank.be/scriptie/2020/ethica-activisme-en-netwerken-van-de-dierenbeschermers-tijdens-het-fin-de-siecle-de>.
- 7 Gita DENECKERE, *Les turbulences de la Belle Epoque*, Brussel: Le Cri, 2010, pp. 175-180; P. DE ROOY, Een hevig gewarrel. Humanitair idealisme en socialisme in Nederland rond de eeuwwisseling. In: *Bijdragen en mededelingen betreffende de geschiedenis der Nederlanden*, 4(1991), pp. 625-640; Hilda KEAN, *Animal rights: political and social change in Britain since 1800*, London: Reaktion Books, 1998, pp. 69-72.
- 8 Keith THOMAS, *Man and the natural world: a history of the modern sensibility*, New York: Pantheon Books, 1983, pp. 41-45; Thierry GONTIER, Descartes et les Animaux-Machines. In: *De l'animal machine à l'âme des machines*, ed. Jean-Luc Guichet, Parijs: Editions de la Sorbonne, 2010, pp. 25-44.
- 9 Keith THOMAS, *Man and the natural world [...]*, pp. 128-150.
- 10 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, pp. 33-39.
- 11 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, pp. 28-31.
- 12 Maurice AGULHON, Le sang des bêtes [...], pp. 81-110; Kathleen KETE, *The beast in the boudoir [...]*, pp. 7-20.
- 13 Damien BALDIN, *Histoire des animaux domestiques, XIXe-XXe siècle*. Parijs: Seuil, 2014; Robert GARNER, *Animal rights: the changing debate*. New York: New York University Press, 1997; Brian HARRISON, Animals and the state in nineteenth-century England. In: *The English Historical Review*, 88(1973)349, pp. 786-820.
- 14 Maurice AGULHON, Le sang des bêtes [...], pp. 81-110.
- 15 Eric BARATAY, La souffrance animale, face masquée de la protection des animaux aux XIX-XX siècles. In: *Revue Québécoise de droit international*, 24(2011)1, pp. 218-236.
- 16 Eric PIERRE, La souffrance des animaux dans les discours des protecteurs français au XIXe siècle. In: *Etudes Rurales*, (1998)147-148, pp. 81-97.
- 17 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, pp. 92-136.
- 18 Michael TICHELAR, 'A blow to the men in Pink': the Royal Society for the Prevention of Cruelty to Animals and opposition to hunting in the twentieth century. In: *Rural History*, 22(2011)1, pp. 89-113.
- 19 Sociétés contre la Cruauté envers les Animaux. *Congrès International tenu à Verviers: les 29 et 30 août 1905. Rapport des Travaux*. Verviers: Imprimerie Ch. Vinche, 1905, pp. 10-12; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, februari 1912.
- 20 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1904, juni 1911.
- 21 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1898.
- 22 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, juni 1907.
- 23 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1909. Dit is een vertaling uit het Frans. Sueur verklaart dat ook in de Franse dierenbescherming 'nos frères inférieurs' een gebruikelijke term was. Zie: Laurent SUEUR, Rêver du paradis sur terre: la morale de la société protectrice des animaux de Paris au XIXe siècle. In: *Revue Historique*, 293(1995), pp. 135-155.
- 24 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, p. 27.
- 25 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, april 1913. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 26 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, december 1898, juni 1899, maart 1905.
- 27 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1898.
- 28 Jules RUHL, *Manuel des sociétés contre la Cruauté envers les Animaux*, Verviers: Imprimerie commerciale L.-M. Léonard, 1903, p. 99. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 29 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, februari 1914.
- 30 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, mei 1907.
- 31 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, p. 32.
- 32 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, mei 1907.
- 33 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, mei 1906; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, februari 1913; Henry S. SALT, *Animals' Rights considered in relation to social progress*, London: George Bell & Sons, 1892, p. 10.
- 34 Frank BAUTERS, *De vegetarische beweging in België (1897-1928)*, Rijksuniversiteit Gent, licentiaatsverhandeling, 1988, p. 151.
- 35 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, p. 61.

- 36 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, november 1909.
- 37 Gita DENECKERE, *Les turbulences [...]*, pp. 175-180; Carmen VAN PRAET, *Liberale hommes-orchestres en de sociale kwestie in de negentiende eeuw: tussen lokaal en internationaal*, UGent, doctoraat, pp. 13-18.
- 38 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1908.
- 39 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, maart 1912.
- 40 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, september 1897; Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, p. 65.
- 41 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 22-40.
- 42 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 23-31.
- 43 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 22-40.
- 44 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 23-31; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1901.
- 45 Voorbeelden hiervan waren het stijgende pauperisme in de steden en de onhygiënische leef- en werkplaatsen. Zie: Thomas D'HAENINCK, Lisa VAN DIEMEN, Amandine THIRY, Hervormers en de sociale kwestie in België tijdens de negentiende eeuw. In: *Contemporanea*, 38(2016)4, pp. 1-6.
- 46 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, p. 24; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, februari 1905, mei 1906. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 48 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, februari 1902, september 1911.
- 49 Jules RUHL, *Manuel des sociétés*, pp. 36-37; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, juni 1898.
- 50 Claude BLANCKAERT, Les animaux 'utiles' chez Isidore Geoffroy Saint-Hilaire: la mission sociale de la zootechnie. In: *Revue de Synthèse*, 4(1992)3-4, pp. 379-382.
- 51 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 36-37; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, juni 1898.
- 52 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, pp. 28-35; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, december 1902, oktober 1912.
- 53 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, pp. 70-95.
- 54 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 37-38.
- 55 Michael TICHELAR, 'A blow to the men in Pink' [...], pp. 89-113.
- 56 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 37-38.
- 57 Christophe TRAÏNI, Opposing scientific cruelty: the emotions and sensitivities of protestors against experiments on animals. In: *Contemporary European History*, 23(2014)4, p. 529.
- 58 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, pp. 96-100; Christophe TRAÏNI, *The animal rights struggle [...]*, p. 14.
- 59 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, december 1902.
- 60 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, augustus-september 1900, oktober 1901, september 1903.
- 61 Jules RUHL & Felix ORTT, *La vivisection, est-elle utile à l'humanité? Appel à tous les médecins de la Belgique, adressé par la société contre la cruauté envers les animaux*, Verviers: Imprimerie commerciale L.-M. Léonard, 1903, pp. 1-12.
- 62 Jules RUHL & Felix ORTT, *La vivisection [...]*, p. 4. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 63 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 38-41.
- 64 Sociétés contre la Cruauté envers les Animaux, *Congrès International tenu à Verviers [...]*, pp. 74-92.
- 65 Hilda KEAN, *Animal rights [...]*, pp. 92-136.
- 66 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 58-59.
- 67 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, december 1913.
- 68 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, pp. 32-35, 180-181.
- 69 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1913; Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 56-58. Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, pp. 54-56.
- 70 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 16-22.
- 71 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, november 1909.
- 72 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 69-121.
- 73 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 38-45.
- 74 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 52-53.
- 75 Jules RUHL, *Manuel des sociétés [...]*, pp. 52-55.
- 76 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, april 1914.
- 77 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1914.
- 78 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1914. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 79 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1914.
- 80 Kevin VERLOT, *De geschiedenis van de dierenbescherming [...]*, p. 172.
- 81 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, december 1898; *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, januari 1901.
- 82 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, mei 1899, mei 1907.
- 83 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, november 1904, juni 1911, september 1913.
- 84 Gonzalo VILLANUEVA, *A transnational history of the Australian Animal Movement, 1970-2015*. Palgrave Macmillan, 2018, pp 51-70.
- 85 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1946. Dit is een vertaling uit het Frans.
- 86 *Onze Beste Vrienden/Nos Meilleurs Amis*, oktober 1946. Dit is een vertaling uit het Frans.